

ที่ สม ๐๙๐๑/๒๒



คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา
อาคารรัฐประศาสนสภา ชั้น ๖ - ๗
ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

๕ มิถุนายน ๒๕๖๘

เรื่อง ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจากปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน
กรณีการปนเปื้อนมลพิษในแม่น้ำกกและแม่น้ำสายจากประเทศเมียนมา

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

ตามที่ปรากฏสถานการณ์ปัญหามลพิษข้ามพรมแดนในแม่น้ำกกและแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย และเชียงใหม่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่ใช้น้ำจากแม่น้ำดังกล่าว ทั้งเพื่อการอุปโภคบริโภค และการประกอบอาชีพเกษตรกรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) จึงขอกราบเรียนสภาพปัญหา ข้อพิจารณา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. สภาพปัญหา

๑.๑ ในช่วง ๑-๒ ปีที่ผ่านมา สถานการณ์การปนเปื้อนมลพิษในแม่น้ำกกและน้ำสายทวีความรุนแรงขึ้น โดยมีสาเหตุหลักจากการทำเหมืองแร่ทองคำและแร่แรร์เอิร์ธของบริษัทเอกชนที่ไม่ทราบสัญชาติ บริเวณต้นแม่น้ำกกและแม่น้ำสายในรัฐฉาน ประเทศเมียนมา ในเขตปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ว้า มีการสกัดแร่ด้วยสารเคมีอันตราย ทำให้มีดินและกากแร่ปนเปื้อนโลหะหนัก (สารหนู แคดเมียม โปรอท) ซะล้างลงสู่แม่น้ำสายหลัก และไหลเข้าสู่ประเทศไทย ส่งผลให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำกกและแม่น้ำสายเสื่อมโทรมลงอย่างมาก

๑.๒ การได้รับสารหนูสะสมในร่างกายอย่างต่อเนื่องแม้ในปริมาณน้อย จะนำไปสู่ปัญหาร้ายแรงทางสุขภาพ อาทิ การเกิดโรคผิวหนัง ความผิดปกติของระบบประสาทส่วนปลาย โรคหลอดเลือดส่วนปลายอุดตัน และเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน ภาวะความจำเสื่อม ตลอดจนส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางสติปัญญาในเด็ก และเพิ่มความเสี่ยงต่อการแท้งบุตรหรือการคลอดก่อนกำหนดในสตรีมีครรภ์

๒. ข้อพิจารณา

กสม. เห็นว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลที่จะดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัยต่อสุขภาพ และมีความยั่งยืน และต่อสิทธิในการมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ โดยเฉพาะสิทธิในอาหารและน้ำ ตามข้อ ๑๑ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR) รวมทั้งต่อสิทธิในการมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์สูงสุด ตามข้อ ๑๒ ของ ICESCR เนื่องจากการปนเปื้อนของสารพิษทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงน้ำสะอาดและอาหาร

/ที่ปลอดภัย...

ที่ปลอดภัยได้ สถานการณ์นี้ยังซ้ำเติมและขยายความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกลุ่มเปราะบาง และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ หากสถานการณ์นี้ไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน จะส่งผลให้ต้นทุนค่าครองชีพของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดภาวะทางการเมืองการคลังในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและดูแลสุขภาพของประชาชนในระยะยาว

๓. เหตุผลความจำเป็นที่ต้องเสนอกฎกระทรวงนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๔๒ บัญญัติให้ กสม. มีหน้าที่และอำนาจเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมถึงลดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ วรรคสอง

๔. ความเร่งด่วนของเรื่อง

ปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของประชาชน และมีแนวโน้มแพร่กระจายไปยังพื้นที่อื่น จึงเห็นสมควรนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของ กสม. ให้มีผลในทางปฏิบัติโดยเร็วที่สุด

๕. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในลุ่มน้ำกก (แม่น้ำกก แม่น้ำสาย และแม่น้ำรวก) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันปัญหาขยายตัวสู่ลุ่มน้ำโขงซึ่งจะยิ่งส่งผลกระทบต่อวงกว้าง กสม. จึงขอกราบเรียนข้อเสนอแนะเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ดังนี้

๕.๑ มาตรการภายในประเทศ

๕.๑.๑ ให้กรมควบคุมมลพิษ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเพิ่มความถี่ของการเก็บตัวอย่างน้ำและตะกอนดินในพื้นที่เสี่ยง เปิดเผยแพร่ผลการตรวจวัดคุณภาพสิ่งแวดล้อมและข้อมูลความเสี่ยงต่อสุขภาพแก่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนที่เหมาะสม รวมทั้งพัฒนาระบบการเตือนภัยให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและทั่วถึง

๕.๑.๒ ให้กระทรวงสาธารณสุข (โดยกรมควบคุมโรค กรมอนามัย และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด) ตรวจสอบสุขภาพและคัดกรองโรคที่อาจเกิดจากโลหะหนัก (โดยเฉพาะสารหนู) ให้แก่ประชากรเสี่ยงในพื้นที่อย่างเร่งด่วน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพเพื่อติดตามผลในระยะยาวอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

๕.๑.๓ ให้การประปาส่วนภูมิภาค องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกระทรวงมหาดไทย เร่งจัดหาน้ำดื่มสะอาดสำรองสำหรับประชาชนในพื้นที่ประสบภัย และวางแผนระยะยาวในการจัดหาแหล่งน้ำดิบที่ปลอดภัย พร้อมทั้งพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุม

๕.๑.๔ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประเมินผลกระทบเบื้องต้นต่อภาคเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว และกำหนดมาตรการช่วยเหลือเยียวยาเฉพาะหน้าแก่ผู้ได้รับผลกระทบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปรับตัวและฟื้นฟูอาชีพแก่ผู้ได้รับผลกระทบ

/๕.๑.๕ สนับสนุน...

๕.๑.๕ สนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดสารพิษและฟื้นฟูแหล่งน้ำที่ปนเปื้อน รวมถึงโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ และพืชพรรณริมตลิ่ง เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

๕.๑.๖ ให้คณะกรรมการลุ่มน้ำโขงเหนือเป็นหน่วยประสานงานหลัก และเสนอให้คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.) แต่งตั้งหรือปรับปรุงองค์ประกอบของคณะอนุกรรมการทรัพยากรน้ำระดับจังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้แทนจากภาคประชาสังคม ภาคประชาชน นักวิชาการ และหน่วยงานภาครัฐ ในสัดส่วนที่เหมาะสมและสมดุล โดยให้คณะอนุกรรมการข้างต้นจัดทำแผนปฏิบัติการของจังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่ระดับชุมชน ลุ่มน้ำ จนถึงระดับชาติ ตามหลักธรรมาภิบาลน้ำ (Water Governance) และดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามข้อ ๕.๑.๑ - ๕.๑.๕

๕.๒ มาตรการระหว่างประเทศ

๕.๒.๑ ให้กระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ เร่งดำเนินการเจรจากับประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ เพื่อให้ยุติการประกอบกิจการเหมืองแร่ที่เป็นต้นเหตุของมลพิษโดยเร็วที่สุด โดยใช้กลไกความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและระดับภูมิภาคที่มีอยู่ รวมทั้งผลักดันให้รัฐเจ้าของสัญชาติของบริษัทแม่แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสมตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs)

๕.๒.๒ ให้กระทรวงการต่างประเทศ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคกำหนดแนวทางความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษข้ามพรมแดน ผ่านกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิผล รวมถึงให้ประเทศในภูมิภาคพัฒนากฎหมายภายในเพื่อรองรับการจัดการ ป้องกัน และเยียวยาผลกระทบจากปัญหามลพิษข้ามพรมแดน

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณามอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามข้อเสนอแนะข้างต้น ผลเป็นประการใดโปรดแจ้งให้ทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง



(นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์)

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักกฎหมาย

โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๖๘ (ขีดชนก)

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๓๒๐

ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ law_ICESCR@nhrc.or.th